

EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset **Jyväskylän kaupungin perusopetus**

Saara Nokipii

Opinnäytetyö
Toukokuu 2018
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala
Tradenomi (AMK), liiketalouden tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Nokipii, Saara	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2018
	Sivumäärä 39	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutukset Jyväskylän kaupungin perusopetus		
Tutkinto-ohjelma Liiketalouden tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Hannu Juntunen		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimusaihe syntyi vuoden 2017 lopussa, kun Jyväskylän kaupungin perusopetuksessa alettiin valmistautumaan EU:n tietosuoja-asetukseen. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) suurimmat muutokset koskivat henkilötietojen käsittelyä, rekisterinpitäjiä sekä rekisteröidyn oikeuksia. EU:n tietosuojalainsäädäntö astui virallisesti voimaan 24.5.2016. Lainsäädännössä noudatettiin kahden vuoden siirtymäaikaa, joten asetusta aletaan soveltaa 25.5.2018 alkaen kaikissa EU-maissa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mihin kaikkeen uusi lainsäädäntö vaikuttaa perusopetuksessa ja kuinka muutoksiin valmistauduttiin.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin haastattelua, havainnointia sekä dokumentointia. Haastatteluun valittiin perusopetuksessa käytetyn multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija. Haastattelu litteroitiin ja analysoitiin sisälönanalyyseillä. Havainnointi toteutettiin osallistuvana havainnointina tietosuojatyöryhmässä. Havainnoinnin tukena käytettiin muistiinpanoja. Dokumentoinnissa pääasiallisena lähteenä käytettiin tietosuojalainsäädäntöä sekä oikeusministeriön ohjeita.</p> <p>Tutkimustuloksien mukaan EU:n tietosuoja-asetukseen on valmistauduttu hyvin Jyväskylän kaupungin perusopetuksessa. Suurimmat muutokset perusopetuksessa olivat rekisteröidyn oikeuksissa sekä henkilötietojen käsittelyssä. Lisäksi perusopetukseen täytyi nimittää uuden asetuksen mukaan tietosuojavastaava. Muutoksiin on ennakoitu ajoissa muun muassa kouluttamalla henkilöstöä, valmistelemalla tietosuojaselostetta sekä asettamalla ohjelmistot tietosuoja-asetusta vastaavalle tasolle.</p>		
Avainsanat (asiasanat) tietosuoja-asetus, tietosuoja, henkilötieto, rekisterinpitäjä, perusopetus		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Nokipii, Saara	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 39	Permission for web publication: x
Title of publication The effects of the European Union Data Protection Regulation Basic Education in the City of Jyväskylä		
Degree programme Business Administration		
Supervisor(s) Juntunen, Hannu		
Assigned by		
Abstract <p>The research topic came up at the end of 2017, when the basic education of the City of Jyväskylä started to prepare for the Data Protection Regulation of the European Union. The major changes in the General Data Protection Regulation (GDPR) of the European Union are in the processing of personal data, in the responsibilities of the controller and in the rights of the data subject. The Regulation was formally set on 24.5.2016. The Data Protection Regulation follows a transition period of two years, so it will be applied starting on 25.5.2018 in every country in the European Union. The purpose of the study was to find out how the Data Protection Regulation affects the basic education and how they prepared for the changes.</p> <p>The study was carried out as qualitative research. The material was collected through an interview, observation and documentation. An application specialist for the program multiPrimus was selected for the interview. The interview was transcribed and analyzed with content analysis. The observation was carried out as a participatory observation in the Data Protection team. Notes were used in addition to observation. The main source of documentation was the European Union's Data Protection Regulation and the Ministry of Justice's instructions.</p> <p>According the study results, the City of Jyväskylä has been well prepared for the Data Protection Regulation of the European Union. The biggest changes in basic education were in the processing of personal data, in the responsibilities of the controller and in the rights of the data subject. In addition, according to the Data Protection Regulation, the Data Protection Supervisor must be appointed for basic education. Basic education has prepared for the changes in time, for example by training staff, preparing a privacy statement and setting software at the level corresponding to the Data Protection Regulation.</p>		
Keywords/tags (subjects) Data protection, Data Protection Regulation, personal data, controller, basic education		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Tutkimusasetelma	4
2.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset	4
2.2	Tutkimusmenetelmät	6
3	Uusi tietosuoja-asetus	10
3.1	Yleistä tietosuoja-asetuksesta	10
3.2	Tietosuoja-asetuksen keskeisiä käsitteitä	10
3.3	Henkilötietojen käsittely	12
3.4	Rekisterinpitäjän roolit ja vastuut	15
3.5	Rekisteröidyn oikeudet	16
4	Perusopetus	18
4.1	multiPrimus-ohjelma	18
4.2	Henkilötietojen käsittely perusopetuksessa	19
5	Tutkimustulokset.....	22
5.1	Tutkimuksen toteutus	22
5.2	Tietosuojaseloste.....	23
5.3	Tietosuoja-asetuksen vaikutukset perusopetuksessa.....	24
6	Johtopäätökset.....	29
7	Pohdinta.....	31
	Lähteet	37
	Liitteet.....	39
	Liite 1. Haastattelun runko	39

Kuviot

Kuvio 1. Tietojen käsittelyn elinkaari	20
--	----

1 Johdanto

Tutkimusaihe syntyi vuoden 2017 lopulla, kun EU:n tietosuoja-asetukseen alettiin valmistautumaan Jyväskylän perusopetuksessa. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus uudesta tietosuojamenettelystä säädettiin 24.5.2016. Asetukseen sovelletaan kahden vuoden siirtymäaikaa, jotta EU-mailla oli aikaa valmistautua muutoksiin. Tietosuoja-asetuksen virallinen soveltaminen alkaa 25.5.2018 alkaen. (A 27.4.2016/679, 87.)

EU:n tietosuoja-asetuksen tarkoituksena on muuttaa tietosuojaa koskeva lainsäädäntö ajantasaiseksi, jotta se vastaa teknologian kehitystä ja globalisaatiota henkilötietojen käsittelyn osalta. Lisäksi sen tarkoituksena on yhdenmukaistaa EU:n jäsenmaiden säännöksiä koskien tietosuojaa sekä rakentamalla luottamusta jäsenmaiden välille. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9.)

Asetuksella on pyritty lisäämään henkilötietojen käsittelyn avoimuutta ja vahvistaa rekisteröidyn oikeutta valvoa omien henkilötietojen käsittelyä. Asetuksen velvoitteet koskevat kaikkia henkilötietoja käsitteleviä ja rekisterinpitäjiä EU:n alueella sekä tietyissä tapauksissa myös sen ulkopuolelle sijoittuneita organisaatioita. Asetusta sovelletaan yksityisellä ja julkisella sektorilla kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9.)

EU:n tietosuoja-asetuksesta löytyy paljon erilaista materiaalia yritysten näkökulmasta, mutta ei niinkään julkisen sektorin näkökulmasta. Tietosuoja-asetuksen vaikutuksia haluttiin tarkastella tässä työssä julkisen sektorin perusopetuksen näkökulmasta. Tutkimus rajattiin perusopetuksen kouluihin. Tutkimuksessa selvitetään EU:n tietosuoja-asetuksen vaatimia muutoksia perusopetuksen hallinnossa sekä miten muutoksiin valmistaudutaan. Nämä asiat pyritään ratkaisemaan perehtymällä uuteen EU:n tietosuoja-asetukseen, havainnoimalla perusopetuksen tietosuojatyöryhmässä sekä haastatteleamalla perusopetuksen henkilörekisteri multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntijaa.

EU:n tietosuoja-asetuksesta on tehty muutamia aiempia tutkimuksia. Aihetta ei ole kuitenkaan käsitelty perusopetuksen näkökulmasta. Tutkimuksessa avataan aiempia tutkimuksia tarkemmin myöhemmin.

2 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön tutkimuksen tarkoitusta. Luvussa käydään läpi opinnäytetyön tutkimusongelma sekä -kysymykset. Lisäksi käsitellään tutkimuksessa käytetty tutkimusote sekä tutkimusmenetelmät.

2.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimusprosessissa on tärkeää määritellä ja rajata tutkimusongelma. Tutkimusongelma ohjaa tutkimusta koko prosessin ajan. Tutkimusongelmasta muodostetaan tutkimuskysymykset, jotka auttavat tutkimuksen etenemisessä. Tutkimuskysymyksiin etsitään vastauksia kerätyn aineiston perusteella, joista muodostuvat tutkimustulokset. Vastaamalla tutkimuskysymyksiin saadaan vastaus ongelmaan. (Kananen 2017, 15, 56.)

Tutkimuksen lähtökohtana on, että EU:n tietosuoja-asetus astui voimaan 24.5.2016. Tietosuoja-asetuksessa sovelletaan kahden vuoden siirtymäaika, joten sitä aletaan soveltaa 25.5.2018 alkaen. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017.) Tutkimusongelmana on miten EU:n tietosuoja-asetus vaikuttaa perusopetuksessa? Tutkimusongelma pyritään ratkaisemaan seuraavien tutkimuskysymyksiä avulla:

- Mitä muutoksia tietosuoja-asetus tuo yleisiin käytänteisiin, rekisterien pitämiseen ja henkilötietojen käsittelyyn?
- Miten näihin muutoksiin valmistaudutaan?

Tutkimuksen aihe on yleensä liian laaja sovellettavaksi sellaisenaan yksittäisessä tutkimuksessa. Tämän vuoksi tutkimuksessa on syytä valita näkökulma, johon rajata tutkimus. (Kananen 2015, 46.) Tutkimuksen aihe tuli esille 2017 vuoden lopussa, kun perusopetuksessa alettiin valmistautumaan uuteen tietosuoja-asetukseen. Silloin ei vielä tarkasti osattu määritellä, mihin kaikkeen tietosuoja-asetus tulee perusopetuksessa vaikuttamaan. Tutkimuksella pyritään antamaan tietosuoja-asetuksesta uutta näkökulmaa julkishallinnon ja erityisesti perusopetuksen kouluissa käsiteltävien henkilötietojen ja käytettävien rekisterien näkökulmasta.

Aiemmat tutkimukset

EU:n uudistunut tietosuoja-asetus tuli voimaan jo 24.5.2016. Asetusta aletaan virallisesti soveltamaan EU-maissa 25.5.2018 alkaen. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9.) Aiheesta on tehty muutamia tutkimuksia aiemmin, mutta ai-
hetta ei olla tutkittu perusopetuksen näkökulmasta. Seuraavassa esitellään kaksi tut-
kimusta, joiden aihe on lähellä opinnäytetyön aihetta.

Ensimmäinen tutkimus on Taru Väisäsen vuonna 2015 tekemä opinnäytetyö: EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja sen vaikutukset Oulun ammattikorkeakoulu Oy:ssä. Opin-
näytetyön selvitettiin, miten henkilötietojen käsittely muuttuu asetuksen myötä ja
miten nämä muutokset vaikuttavat Oulun ammattikorkeakoulun toimintaan rekiste-
rinpitäjänä. Teoriaosuudessa on käsitelty rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsitteli-
jän velvollisuuksia sekä rekisteröidyn oikeuksia. Väisäsen opinnäytetyö on lainopilli-
nen tutkimus, jossa on käytetty teemahaastattelua selvittäessä tietosuoja-asetuk-
sen vaikutuksia Oulun ammattikorkeakoulussa. Haastatellut kokivat haasteena rekis-
terijärjestelmän selvittämisen sekä henkilöstön tietosuojatietoisuuden parantamisen.
(Väisänen 2015.) Tutkimuksen näkökulmaksi oli valittu ammattikorkeakoulu, jossa
henkilötietojen käsittely on samankaltaista kuin perusopetuksessa. Tutkimus antaa
erilaisia näkökohtia tähän tutkimukseen.

Toinen tutkimus on Tiina Mäkisaloon opinnäytetyö vuodelta 2017: Rekisteröidyn oi-
keudet uudistuvassa Euroopan Unionin tietosuoja-asetuksessa. Opinnäytetyössä sel-
vitettiin uuden EU:n tietosuoja-asetuksen toteutusta käytännön tasolla. Aiheesta on
keskitytty erityisesti rekisteröidyn oikeuksiin ja niihin tulleisiin muutoksiin. Mäkisalo
on käsitellyt teoriaosuudessa uuden asetuksen tavoitteita, nykyistä Suomen lainsää-
däntöä ja uutta tietosuojalainsäädäntöä, jota hän lisäksi käsitellyt rekisteröidyn näkö-
kulmasta. Opinnäytetyön on lainopillinen tutkimus, jossa Mäkisalo on verrannut ny-
kyistä ja uutta lainsäädäntöä ja pyrkinyt kirjallisuuskatsauksen avulla selvittämään re-
kisteröidyn oikeuksia. Tutkimustuloksissa Mäkisalo on käsitellyt uuden EU:n tieto-
suoja-asetuksen mukaisia rekisteröidyn oikeuksia, jotka hän on eritellyt lainsäädän-
nön eri artikloiden mukaan. (Mäkisalo 2017.) Mäkisaloon tutkimuksessa käytiin laajasti
läpi rekisteröidyn oikeuksia, mikä antoi tietoa myös tälle tutkimukselle.

2.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmillä on tarkoitus ratkaista tutkimusongelma. Tutkimusmenetelmät sisältävät aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Tutkimuksen tekijän pitää osata valita tutkimusongelman kannalta tutkimusote ja osata perustella valintansa. (Kananen 2015).

Tutkimusote

Tutkimusotteella tarkoitetaan erilaisten menetelmien kokonaisuutta, jolla pyritään ratkaisemaan tutkimusongelma. Tieteellisissä tutkimuksissa tutkimusotteen valinta täytyy perustella ja tutkimusotteen valinnan lopputuloksen täytyy soveltua tutkittavaan ilmiöön sekä tutkimusongelmaan. Tutkimusta voidaan lähestyä kvalitatiivisesta (laadullisesta) tai kvantitatiivisesta (määrällisestä) näkökulmasta. (Kananen 2015, 63, 65.) Kvalitatiivista tutkimusta käytetään usein silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä ei ole tietoa ja ilmiöstä halutaan saada perusteellinen näkemys (Kananen 2017, 32).

Tässä opinnäytetyössä tutkimusotteeksi on valittu tutkimusongelman perusteella laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa pyritään selvittämään EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutuksia perusopetuksen kouluissa. Ilmiöön haetaan syvällisempää tulosta, kuin mitä määrällisessä eli kvantitatiivisella tutkimuksella voidaan saada. Osa tutkimuksesta suoritetaan kirjoituspöytätyönä, jolloin perehdytään erityisesti uuteen tietosuoja-asetukseen ja tarkastellaan sitä perusopetuksen koulujen hallintoon vaikuttavista näkökulmista, eli henkilötietojen käsittelyn, rekisterinpitäjän sekä rekisteröidyn osalta.

Aineistonkeruumenetelmä

Tämän opinnäytetyön tutkimusongelmaa pyritään ratkaisemaan dokumentoinnin, havainnoinnin ja haastattelun avulla. Dokumentointi tapahtuu pääasiassa perehtymällä erilaisiin kirjallisiin aineistoihin, erityisesti uuteen tietosuoja-asetukseen. Havainnointi toteutetaan perusopetuksen tietosuojatyöryhmässä, johon myös tutkija kuuluu. Lisäksi tutkimuksessa haastatellaan perusopetuksessa käytettävän multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntijaa.

Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähteinä voidaan käyttää erilaisia kirjallisia aineistoja. Laadullisessa tutkimuksessa käytettävät kirjalliset aineistot eli dokumentit

voivat olla esimerkiksi kokouspöytäkirjoja, muistioita, organisaatiokuvauksia ja tilastoja. Kirjallisia aineistoja on mahdollista käyttää toisen aineistonkeruumenetelmän tukena tai sitä voi käyttää sellaisenaan tutkimusmateriaalina. Kirjalliset aineistot ovat usein luotettavampia, kuin esimerkiksi haastattelut. (Kananen 2017, 120–122.)

Opinnäytetyön tutkimuksen yksi aineistonkeruumenetelmistä on dokumentointi. Tutkimuksessa toimii pääosassa uusi EU:n tietosuoja-asetus. Tietosuojalainsäädäntöön on tarkoitus perehtyä julkishallinnon ja erityisesti perusopetuksen näkökulmasta.

Osallistuva havainnointi tarkoittaa tilannetta, jossa tutkija on itse fyysisestä läsnä tutkimustilanteessa ja osallistuu toimintaan. Osallistuva havainnointi mahdollistaa, että tutkija saa syvemmän käsityksen tutkittavasta ilmiöstä. Osallistuvassa havainnoinnissa aiempi tietämys on tutkijan etu, sillä aineiston keruun määrä riippuu siitä, millainen suhde tutkijalla on ilmiöön. (Kananen 2010, 50.)

Tutkittavaa ilmiötä eli tässä tapauksessa EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutuksia perusopetuksen kouluissa ei ollut vielä kartoitettu. Tämän vuoksi perusopetukseen perustettiin tietosuojatyöryhmä, johon myös opinnäytetyön tutkija kuuluu. Työryhmässä käydään läpi tietosuoja-asetuksen vaikutuksia ja mahdollisia muutosehdotuksia perusopetuksen osalta. Lisäksi työryhmässä käydään oppilasrekisterin kenttiä läpi ja pohditaan niiden tarpeellisuutta. Työryhmään on koottu eri henkilöitä perusopetuksen koulujen hallinnosta, sovellusasiantuntija sekä tietosuojayhteyshenkilö. Koska tutkija kuuluu myös itse tietosuojatyöryhmään, aineistonkeruumenetelmänä käytetään osallistuvaa havainnointia. Tutkija toimii henkilötietojen käsittelijänä tutkittavassa organisaatiossa, mikä koetaan tässä tutkimuksessa eduksi. Tutkijalla on jo ennen havainnointia käsitys organisaation nykyisistä käytänteistä henkilötietojen käsittelyssä ja hän tuntee siinä käytetyn multiPrimus-ohjelman käytön.

Haastattelu on sopiva aineistonkeruumenetelmä silloin, kun tutkitaan mielipiteitä, käyttäytymistä tai tutkimusalueita, joista ei tiedetä paljon. Haastattelua voidaan käyttää paitsi tutkittaessa tutkimushetken ilmiöitä, myös tutkittaessa menneisyyttä ja tulevaisuutta. Haastatteluiden avulla voidaan täydentää esimerkiksi havainnoinnin

avulla kerättyä aineistoa ja varmistaa aineiston tulkintaa. (Kananen 2015, 143.) Haastateltavien valinnassa on olennaista valita henkilöt, joihin ilmiö liittyy (Kananen 2015, 145).

Haastattelut voidaan luokitella avoimiin, strukturoituihin ja puolistrukturoituihin niiden muodon perusteella. Luokitteluun vaikuttaa, kuinka haastattelun kysymykset on suunniteltu. Avoin haastattelu suoritetaan yleensä teemojen avulla. Strukturoidussa haastattelussa on valmiit kysymykset, joihin on vastausvaihtoehdot valmiina. Puolistrukturoidussa haastattelussa voi olla valmiiksi suunniteltuna kysymykset, mutta vastausvaihtoehtoja ei anneta. (Järvinen & Järvinen 2004, 145.)

Uusi tietosuoja-asetus vaikuttaa merkittävästi rekisterienpitäjiin sekä henkilötietoja käsitteleviin henkilöihin. Tämän vuoksi tutkimukseen päätettiin ottaa aineistonkeruumenetelmäksi myös haastattelu täydentämään tutkimusta dokumentoinnin ja havainnoinnin lisäksi. Haastattelulla pyritään myös parantamaan tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelun kohteeksi valittiin multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija, joka toimii myös ohjelman pääkäyttäjänä Jyväskylän kaupungin perusopetuksessa. Sovellusasiantuntijan valitseminen haastattelun kohteeksi oli luonnollinen valinta, sillä hän hallinnoi multiPrimus-ohjelmaa, joka sisältää perusopetuksessa käytettävät oppilas-, opettaja- ja henkilökuntarekisterit. Hän on lisäksi toiminut aiemmin henkilötietojen käsittelijänä perusopetuksessa. Haastattelussa pyritään saamaan tietoa muun muassa siitä, mitä muutoksia EU:n tietosuoja-asetus on aiheuttanut ohjelmassa. Haastattelun lisäksi aineistonkeruumenetelminä käytetään myös havainnointia ja dokumentointia, minkä vuoksi koettiin yhden haastattelun riittävän tutkimukseen. Haastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluna kasvotusten. Haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua haastattelurunkoa, jossa oli valmiina kysymykset. Runko lähetettiin haastatellulle ennakoon, jotta hän pystyy perehtymään aiheeseen ennen varsinaista haastattelua.

Analyysimenetelmät

Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruu- ja analyysivaihe sitoutuu tiiviisti toisiinsa. Aineisto ohjaa tutkimusta laadullisessa tutkimuksessa, jonka vuoksi sitä usein nimitetään aineistolähtöiseksi tutkimukseksi. Ilmiön tallentamiseen voidaan käyttää vide-

ointia, äänitystä tai perinteistä kynä ja paperi -systeemiä. (Kananen 2010, 50–51.) Aineiston keräämisen jälkeen aineistoa voi olla monessa eri muodossa, silloin aineisto pitää yhteismitallistaa eli litteroida. Yhteismitallistamisella tarkoitetaan eri aineistomuotojen muuttamista samaan muotoon, yleensä tekstimuotoon. (Kananen 2017, 132.)

Haastattelu suoritettiin kasvotusten keskustelunomaisesti. Haastattelussa käytettiin apuna haastattelukysymyksiä, jotka annettiin haastateltavalle luettavaksi ennen haastattelua. Haastattelutilanne äänitettiin, jotta haastatteluun pystyi myöhemmin palaamaan. Haastattelutilanne litteroitiin myöhemmin tekstiksi. Litterointi toteutettiin yleiskielisenä litterointina, jolloin tekstistä jätettiin pois turhat äännähdykset ja murteet. Haastattelun äänittämisen lisäksi tutkija teki muistiinpanoja.

Työryhmän kokouksissa on pyritty keräämään keskustelun pohjalta tietoa perusopetuksen tietosuojaselosteeseen. Selostetta on täydennetty kokouksien aikana ja se on toiminut kokouksien pöytäkirjana. Tietosuojatyöryhmän kokouksissa täydennetyt tietosuojaselosteen lisäksi tutkija on tehnyt kokouksissa muistiinpanoja. Kokouksien sisällön kirjaaminen sähköiseen muotoon sekä muistiinpanojen tekeminen koettiin tässä tapauksessa parhaaksi tavaksi dokumentoida, koska videointi ja äänittäminen ei ollut mahdollista. Muistiinpanoja täydennetään kokouksien jälkeen, mikä on toiminut tutkimuspäiväkirjana tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen luotettavuus

Triangulaatiolla tarkoitetaan monimenetelmäistä strategiaa, jolla pyritään tarkastelemaan tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista. Yksi triangulaation muodoista on menetelmätriangulaatio. Menetelmätriangulaatiossa voidaan käyttää monia menetelmiä aineiston keräämisessä. Monimenetelmästrategian avulla voidaan varmistua tutkimustulosten luotettavuudesta, jos sama lopputulos saadaan eri näkökulmista. Lisäksi sitä voi käyttää, jos tutkimukseen jää aukkoja, joita voi täydentää toisella aineistonkeruumenetelmällä. (Kananen 2014, 120–121.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään menetelmätriangulaatiota. Aineistoa kerätään dokumentaation, havainnoinnin ja haastattelun avulla. Aineistosta halutaan kattavasti tietoa eri näkökulmista ja samalla pyritään parantamaan tutkimuksen luotettavuutta.

3 Uusi tietosuoja-asetus

Tässä luvussa käydään ensin yleisesti läpi uutta EU:n tietosuoja-asetusta ja siihen liittyviä käsitteitä. Teoriaosuuteen on otettu tutkimusta koskevat olennaisimmat aiheet, joita on henkilötietojen käsittely, rekisterinpitäjän vastuut sekä rekisteröidyn oikeuksia.

3.1 Yleistä tietosuoja-asetuksesta

Euroopan unionin uudistunut tietosuojalainsäädäntö tuli voimaan 24.5.2016. Tietosuoja-asetuksessa noudatetaan kahden vuoden siirtymäaika, jolloin asetusta aletaan soveltaa kaikissa EU-maissa 25.5.2018 alkaen. Uuden tietosuoja-asetuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa EU:n jäsenvaltioiden tietosuojalakeja sekä samalla ajantasaistaa tietosuojaa koskevaa sääntelyä vastaamaan teknologian kehitystä ja globalisaatiota. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9.)

EU:n tietosuoja-asetuksella vahvistetaan säännöt henkilötietojen käsittelylle sekä henkilötietojen vapaalle liikkuvuudelle. Tietosuoja-asetuksella pyritään suojelemaan luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia sekä heidän oikeuttaan henkilötietojen suojaan. (A 27.4.2016/679, 32.) Tähän mennessä kussakin EU-maissa on ollut omia säännöksiä henkilötietojen käsittelylle, joiden noudattaminen on todettu raskaaksi etenkin kansainvälisessä liiketoiminnassa. Uusi tietosuoja-asetus antaa samat säännöt EU:n alueella toimiville organisaatioille. (Miinalainen 2017, 6.)

Asetus koskee kaikkia henkilötietoja käsitteleviä organisaatioita, jotka kuuluvat asetuksen soveltamisalaan. Sitä tulee soveltaa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla riippumatta henkilötietojen käsittelyn laajuudesta, niiden luonteesta tai siinä käytetystä teknologiasta. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9.)

3.2 Tietosuoja-asetuksen keskeisiä käsitteitä

EU:n tietosuoja-asetuksessa on määritelty erilaisia käsitteitä. Käsitteet ovat osittain samanlaisia kuin Suomen henkilötietolaissa on säädetty. EU:n tietosuoja-asetuksessa

käsitteistä osa on sisällöltään laajemmin määriteltyjä. Lisäksi asetuksessa on muutama kokonaan uusia käsitteitä. Tässä luvussa esitellään tutkimuksessa nousseet keskeiset käsitteet.

Henkilötieto

EU:n tietosuoja-asetus koskee tietosuoja eli henkilötietojen käsittelyä. Henkilötiedolla tarkoitetaan tietosuoja-asetuksessa kaikkia tietoja, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Henkilöä voidaan pitää tunnistettavana, jos hänet voidaan suorasti tai epäsuorasti tunnistaa olemassa olevista tiedoista, kuten nimen, henkilötunnuksen, verkkotunnistetietojen tai sijaintitietojen perusteella. Tällaisiksi tiedoiksi lasketaan myös henkilölle tunnusomainen fyysinen, geneettinen, psyykinen, taloudellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen piirre. (Hanninen ym. 2017, 19–20.)

Käsittely

Käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietoihin tai henkilötietoja sisältävien tietojoukkoihin kohdistuneita toimintoja. Tietojenkäsittely voi tapahtua joko automaattisesti tai manuaalisesti. Käsittely voi olla tietojen keräämistä, tallentamista, järjestämistä, muokkaamista, säilyttämistä, luovuttamista joko siirtämällä tai levittämällä tai muuten tuomalla saataville. Myös tietojen yhteensovittaminen, yhdistäminen, rajoittaminen, poistaminen ja tuhoaminen ovat tietojen käsittelyä. (A 27.4.2016/679, 33.) Toisin sanottuna aina kun henkilötietoja käytetään jotenkin, on kyse käsittelystä (Hanninen ym. 2017, 21).

Suostumus

Rekisteröidyn suostumuksella tarkoitetaan mitä tahansa yksilöityä, vapaaehtoista, tiedoista sekä yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojen käsittelyn. Suostumus voidaan antaa selkeästi ilmaisevalla teolla, kuten kirjallisesti, sähköisesti tai suullisesti tai toimimalla muuten suostumusta ilmaisevalla tavalla. (A 27.4.2016/679, 6, 34.)

Rekisteri

Rekisterillä tarkoitetaan kaikkea jäsenneiltyä tietojoukkoa, joka sisältää henkilötietoja. Rekisterin tiedot ovat saatavilla tietyin perustein, tietojoukko on voitu jakaa keskitetyin, hajautetun, toiminnallisoin tai maantieteellisoin perustein. (Hanninen ym. 2017, 22.)

Rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjä on voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin, joka määrittelee yksin tai yhdessä toisten kanssa henkilötietojen tarkoitukset ja keinot. Toisinsanottuna rekisterinpitäjä päättää, mitä tietoa kerätään, mihin tarkoitukseen ja miksi sitä kerätään. (A 27.4.2016/679, 33.)

Henkilötietojen käsittelijä

Henkilötietojen käsittelijä voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin. Henkilötietoja käsitellään rekisterinpitäjän lukuun, jolloin itse tietoja käsittelevä henkilö toimii esimerkiksi yhteistyökumppaninsa tai päämiehensä puolesta. (Hanninen ym. 2017, 22.)

3.3 Henkilötietojen käsittely

EU:n tietosuoja-asetusta tulee soveltaa Euroopan unionin alueella sijaitsevien organisaatioiden toimipaikoissa, joissa käsitellään henkilötietoja (A 27.4.2016/679, 32).

Henkilötietojen käsittelijöiden tulee toimia rekisterinpitäjän ohjeiden mukaisesti käsitellessään henkilötietoja. Rekisterinpitäjältä ei voida kuitenkaan edellyttää jokaisen käsiteltävän elementin määrittelyä. Rekisterinpitäjän täytyy luottaa, että henkilötietoja käsitellään turvallisesti. (EU General Data Protection Regulation (GDPR) 2017.)

Organisaatioilla on velvollisuus huomioida käsittelemiensä henkilötietojen luonne, asiayhteys, laajuus, tarkoitukset sekä luonnollisten henkilöiden oikeuksiin vaikuttavat riskit, joiden todennäköisyys ja vakavuus voivat vaihdella. Näiden perusteella täytyy suorittaa mahdolliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, jotta henkilötietojen käsittely vastaa tietosuoja-asetuksen vaatimuksia. Jokaisen organisaation täytyy arvioida toimintaansa ja siinä ilmeneviä tietosuojariskejä sekä suunnitella ja muuttaa tietojen käsittely tietosuoja-asetuksen mukaiseksi. (Hanninen ym. 2017, 16–17.)

EU:n tietosuoja-asetuksessa on asetettu vaatimuksia henkilötietojen käsittelylle. Vaatimukset on eritelty lainmukaisuuteen, kohtuullisuuteen ja läpinäkyvyyteen, käyttö-tarkoitussidonnaisuuteen, tietojen minimoimiseen, täsmällisyyteen, säilytyksen rajoittamiseen, eheyteen ja luottamuksellisuuteen sekä osoitusvelvollisuuteen. (A 27.4.2016/679, 35–36.)

EU:n tietosuoja-asetus edellyttää henkilötietojen käsittelyä lainmukaisesti, asianmukaisesti sekä läpinäkyvästi rekisteröidyn kannalta. Käsittelyn läpinäkyvyydellä tarkoitetaan, että rekisteröidyn tulisi tietää, mihin henkilötietoja kerätään ja käytetään sekä missä määrin tietoja aiotaan käsitellä. Tämä edellyttää, että henkilötietojen käsittelyn perusteet pitäisi olla helposti saatavilla ja ymmärrettävissä. (Sulin 2017.)

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudessa edellytetään, että vähintään yksi seuraavista kohdista täytyy:

- Rekisteröity on antanut tietojensa käyttämiseen suostumuksensa yhteen tai useampaan käyttötarkoitukseen.
- Rekisteröity on sopimuksen osapuolena tai sopimus tehdään rekisteröidyn pyynnöstä, jossa edellytetään tietojen käsittelyä.
- Käsittely on välttämätöntä rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.
- Käsittely on välttämätöntä rekisteröidyn tai muun luonnollisen henkilön elintärkeiden etujen turvaamiseksi.
- Käsittely on tarpeellinen yleiseen etuun liittyvän tehtävän suorittamiseksi.
- Käsittely on tarpeellinen rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttamista varten. (A 27.4.2016/679, 36.)

Henkilötietoja saa kerätä tiettyyn, nimenomaiseen ja lailliseen tarkoitukseen. Tiedot ovat sidoksissa tietojen keräyksen käyttötarkoitukseen, eikä niitä saa käyttää myöhemmin muuhun tarkoitukseen. Poikkeuksena käyttötarkoitussidonnaisuuteen on kuitenkin tietojen tilastolliset, tieteelliset ja historialliset tutkimustarkoitukset tai yleisen edun mukaiset arkistointitarkoitukset. Henkilötietojen täytyy olla käyttötarkoitukseen olennaisia ja asianmukaisia, minkä vuoksi niin sanottua ylimääräistä tietoa ei saa kerätä. (A 27.4.2016/679, 35.)

Tietosuoja-asetuksessa säädetään henkilötietojen täsmällisyydestä. Henkilötietojen täytyy olla täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. Tämän vuoksi rekisterinpitäjän pitää kohtuullisin toimenpitein varmistaa, että henkilötietojen käsittelyn osalta epätarkat ja virheelliset tiedot poistetaan tai korjataan viipymättä. (A 27.4.2016/679, 35.)

Henkilötietoja on säilytettävä rekisteröidyn tunnistettavassa muodossa ainoastaan tarvittavan ajan tietojenkäsittelyn tarkoituksen toteuttamiseen. Henkilötietoja voidaan säilyttää pidempäänkin, jos niiden käsittely on yleisen edun mukaista arkistointitarkoitusta varten. Lisäksi säilytys on hyväksyttävää tilastollisia, tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia varten. Tällaisissa arkistointitarkoituksissa edellytetään, että organisaatiossa on tehty vaaditut tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, joissa suojataan rekisteröidyn oikeuksia tietojen minimoinnin periaatteen mukaisesti. (A 27.4.2016/679, 36, 84–85.)

Lisäksi asetuksessa edellytetään henkilötietojen käsittelyä niin, että henkilötietojen asianmukainen turvallisuus varmistetaan. Henkilötietojen käsittelyn pitäisi asianmukaisia teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä käyttäen suojata tietoja:

- luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä,
- tietojen vahingossa hävittämiseltä,
- tuhoutumiselta sekä
- vahingoittumiselta. (A 27.4.2016/679, 36.)

Asetuksessa on myös säädetty osoitusvelvollisuudesta, joka koskee rekisterinpitäjää. Rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan, että edellä mainittuja velvoitteita on noudatettu organisaatiossa. (A 27.4.2016/679, 36.) Osoitusvelvollisuus on täysin uusi muutos. Uudessa tietosuoja-asetuksessa säädetty osoitusvelvollisuus edellyttää henkilötietojen käsittelyn prosessien kuvaamista sekä toteutuksen dokumentointia. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 14.)

Rekisterinpitäjien ja henkilötietoja käsittelevien on lisäksi ylläpidettävä organisaatiossa tietosuojaselostetta. Selosteeseen kirjataan organisaation vastuulla olevat käsittelytoimet, jotta asetuksen noudattaminen voidaan tarvittaessa osoittaa. Seloste on oltava kirjallisessa muodossa ja se on toimitettava viranomaiselle pyydettyä. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 14.)

Tietosuoja-asetuksessa on säädetty tiukemmin seuraamuksista, jos henkilötietoja käsitellään asetuksen vastaisesti. Valvontaviranomainen voi määrätä organisaatiota tekemään henkilötietojen käsittelyssä tarvittavat korjaavat toimenpiteet sekä määrätä tarvittaessa sakkoja. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 9)

3.4 Rekisterinpitäjän roolit ja vastuut

EU:n tietosuoja-asetuksessa asetetaan rekisterinpitäjille erilaisia velvoitteita. Vastuu henkilötietojen lainmukaisesta käsittelystä on aina rekisterinpitäjällä. Rekisterinpitäjän velvollisuus on huolehtia, että henkilötietojen käsittelijät toimivat lainsäädännön mukaisesti käsitellessä henkilötietoja. (Hanninen ym. 2017, 26.) Rekisterinpitäjän tehtävänä on määrittää henkilötietojen käsittelyn perusteet. Rekisterinpitäjän on määriteltävä muun muassa miksi tietoa kerätään, keneltä tietoa kerätään ja kuinka kauan tietoja säilytetään. Rekisterinpitäjän on varmistuttava siitä, että myös henkilö-tieto-ohjelman tarjoaja noudattaa myös EU:n tietosuoja-asetusta ohjelman kehittämisessä. (EU General Data Protection Regulation (GDPR) 2017.)

Velvoitteet määräytyvät pääasiassa riskiperusteisella lähestymistavalla. Tällä tarkoitetaan, että tietosuoja-asetuksessa säädetty henkilötietojen käsittelyn velvoitteet ja asianmukaiset suojatoimet täytyy suhteuttaa rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin kohdistuvaan riskiin. Rekisterinpitäjän ei edellytetä ylisääntelemään matalariskistä toimintaa vaan suhteuttavan tarvittavat toimenpiteet kunkin henkilötietojen käsitte-lyyn liittyvän riskin suhteen. Toimenpiteiden laajuus ja laatu ovat riippuvaisia muun muassa siitä mitä henkilötietoja organisaatiossa käsitellään, mitä riskejä käsittelyyn liittyy sekä minkälaiset nykyiset käytänteet organisaatiossa ovat. Organisaation johdon on oltava tietoinen EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutuksista organisaation eri toimiintoihin. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 16, 11.)

Rekisterinpitäjän vastuulla on asetuksen mukaan tarvittavien teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden toteuttaminen. Tekniset ja organisatoriset toimenpiteet voivat olla esimerkiksi henkilöstön koulutuksia, tietojen salausta, sisäisiä ohjeita, salassapitosopimuksia ja -sitoumuksia, rekisterien ja tietojärjestelmien sisällön arviointia sekä valvontajärjestelmiä. Näitä toimenpiteitä on jatkuvasti tarkistettava ja aina tarvittaessa päivitettävä. Toimenpiteillä pyritään varmistamaan ja osoittamaan henkilötietojen käsittelyn noudattavan tietosuoja-asetuksen vaatimuksia. (Sulin 2017.)

Rekisterinpitäjän velvollisuuksiin kuuluu myös rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen. Nämä oikeudet ovat huomioitava suunniteltaessa tietojärjestelmiä sekä henkilötietojen käsittelyn prosesseja. EU:n tietosuoja-asetuksen myötä organisaatioiden täytyy varmistua, että tietojärjestelmät sekä nykyiset henkilötietojen käsittelyn prosessit

taipuvat asetuksen muutoksiin rekisteröityjen oikeuksien suhteen. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 23.)

Tietosuojavastaava

EU:n tietosuoja-asetuksessa on säädetty myös tietosuojavastaavan nimittämisestä. Asetuksen mukaan viranomaisten sekä julkishallinnon rekisterinpitäjien ja henkilötietojen käsittelijöiden tulisi nimittää tietosuojavastaava. Velvoite koskee myös sellaisia organisaatioita, joiden pääasiallisiin tehtäviin kuuluu henkilöiden järjestelmällinen seuranta tai henkilötietoryhmiin kohdistuva laaja käsittely. Tietosuojavastaavan voi nimittää myös vapaaehtoisesti. (Tietosuojavastaavia koskevat ohjeet 2016, 5.)

Tietosuojavastaavalla ei nimen mukaisesti ole vastuuta organisaation tietosuojasta. Tietosuojavastaava on asiantuntija, joka toimii organisaation neuvonantajana sekä vastaa tietosuojaan liittyvien asioiden yhteydenotoista. (Tietosuoja henkilötietoja käsitteleville 2018.) Tietosuojavastaavan tehtäviin kuuluu myös valvoa, että organisaatiossa noudatetaan asetusta ja mahdollisesti muita unionin tai jäsenvaltion säännöksiä. Lisäksi hän valvoo rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän vastuunjakoon, henkilöstön koulutukseen ja tiedon lisäämiseen liittyviä toimenpiteitä. (A 27.4.2016/679, 56).

3.5 Rekisteröidyn oikeudet

EU:n tietosuoja-asetuksessa on säädetty rekisteröidyn oikeuksista, jotka koskevat viestintää, läpinäkyvää informointia sekä muita oikeuksiin liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä (A 27.4.2016/679, 39). Tietosuoja-asetuksessa tavoitellaan henkilötietojen käsittelyn avoimuutta. Asetuksessa annetaan henkilötietolakia tarkempia määräyksiä rekisterinpitäjän velvollisuuksista tiedon välityksen suhteen sekä rekisteröidyn oikeuksista. Rekisteröidylle on esitettävä henkilötietojen käsittelyn tiedot tiiviissä, läpinäkyvässä, ymmärrettävissä sekä saatavilla olevassa muodossa. (Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017, 23–24.)

Rekisterinpitäjän täytyy toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, jotta rekisteröidylle saadaan toimitettua hänen oikeuksiaan vastaavat tiedot. Uuden asetuksen mukaan rekisteröidyllä on oikeus:

- tietää henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset
- tietää kyseiset henkilötietoryhmät
- tietää vastaanottajat, joille tietoja on luovutettu
- tietää henkilötietojen säilytysaika
- pyytää tietojen oikaisua, poistamista tai käsittelyn rajoittamista
- valittaa viranomaiselle
- saada tietojen alkuperän tiedot, jos niitä ei ole kerätty rekisteröidyltä
- tietää automaattisesta päätöksen teosta (A 27.4.2016/679, 39, 43.)

Rekisterinpitäjän on toimitettava pyydetyt tiedot kirjallisesti rekisteröidylle henkilöllisyyden vahvistamisen jälkeen. Tiedot tehdyistä toimenpiteistä täytyy toimittaa ilman viivytystä viimeistään kuukauden kuluessa rekisteröidyn pyynnön vastaanottamisesta. Rekisterinpitäjä ei saa kieltäytyä rekisteröidyn oikeuksien toimittamisesta. Kieltäytyminen on hyväksyttävää ainoastaan, jos rekisterinpitäjä ei pysty tunnistamaan rekisteröityä tai jos rekisteröidyn pyyntö on perusteeton tai kohtuuton. Rekisterinpitäjä kieltäytyessä tietojen toimittamisesta täytyy rekisteröidylle ilmoittaa kuukauden sisällä tietojen pyytämisestä kieltäytymisen syyt ja mahdollisuudesta valittaa valvontaviranomaiselle. (A 27.4.2016/679, 39–40.)

Rekisteröidyllä on oikeus saada korvaus, jos hänen henkilötietoja on käsitelty tietosuoja-asetuksen säädöksen vastaisesti aiheuttaen aineellista tai aineetonta vahinkoa. Tällaisissa rikkomuksissa vastuussa on pääasiassa tietojen käsittelyyn osallistunut rekisterinpitäjä. Henkilötietojen käsittelijä voi joutua vastuuseen vain, jos henkilötietojen käsittelyssä ei ole noudatettu tietosuoja-asetuksessa säädettyjä henkilötietojen käsittelijän velvoitteita tai on toimittu rekisterinpitäjän ohjeistuksen vastaisesti. (A 27.4.2016/679, 81.)

Tietosuoja-asetuksen rikkomisesta voidaan määrätä myös hallinnollisia sakkoja. Sakkojen määräämisessä huomioidaan muun muassa rikkomuksen vakavuus, luonne, kesto, tahallisuus, vahingon lieventämisen toimenpiteet, aiemmat vastaavat rikkomukset sekä tapa, jolla rikkomus tuli ilmi. Tietosuoja-asetuksessa on säädetty sakkojen enimmäismäärä ja sen asettamisen perusteet. Sakkojen määräämisestä vastaa valvontaviranomainen. Hallinnollisten sakkojen on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. (A 27.4.2016/679, 27–28.)

4 Perusopetus

Suomessa on arviolta 3 200 koulua, joissa tarjotaan perusopetusta. Valtaosa näistä kouluista ovat kunnallisia. (Perusopetus N.d.). EU:n tietosuojasetus asettaa velvoitteita myös julkiselle sektorille. EU:n tietosuojasetuksen vaikutuksia arvioitaessa organisaation täytyy hahmottaa henkilötietojen käsittelyn nykytilan kokonaiskuva. Organisaatio voidaan esimerkiksi kartoittaa, mitä henkilötietoja siellä käsitellään, miten tietosuojat on otettu huomioon, millaiset ovat henkilötietojen käsittelyn perusteet, miten tietoturva on huomioitu sekä miten riskienhallinta on toteutettu. Nykytilan kartoituksen jälkeen täytyy selvittää, mitä muutoksia ja toimenpiteitä asetuksen sääntely vaatii henkilötietojen käsittelyltä. (Miten valmistautua EU:n tietosuojasetukseen? 2017, 11.)

Tässä luvussa on avattu perusopetuksen koulujen hallinnon näkökulmaa. Luvussa käsitellään henkilötietojen käsittelyä perusopetuksessa sekä multiPrimus-ohjelmaa, joka toimii Jyväskylän perusopetuksessa oppilas-, opettaja- sekä henkilökuntarekisterinä. Ohjelmassa on lisäksi hakemus ja päätökset -rekisteri, johon tallentuu kaikki oppilasta tehdyt päätökset. Tällaisia päätöksiä ovat esimerkiksi oppilaaksiotto-, koulukuljetus- sekä erityisen tuen päätökset. Tietoa perusopetuksen henkilötietojen käsittelystä saatiin haastatteleamalla perusopetuksen koulusihteeriä.

4.1 multiPrimus-ohjelma

Jyväskylän kaupungin perusopetuksessa hyödynnetään multiPrimus-ohjelmaa. MultiPrimus on yksi Visman InSchool-ohjelmista, jota käytetään hallinnollisissa tehtävissä opetustoimessa. MultiPrimus-ohjelmaan saa tallennettua kunnan kaikkien koulujen oppilaita, opettajia sekä muuta henkilökuntaa koskevat tiedot. Koulujen hallinnollisissa tehtävissä työskentelevät saavat ohjelmasta tiedot samanmuotoisina ja reaaliaikaisina. Ohjelmassa on lisäksi erilaisia ominaisuuksia, jotka mahdollistavat esimerkiksi koulukuljetusten suunnittelun, kouluun ilmoittautumisen, päätöksen teon ja oppilaan koulunkäynnissä tarvittavan tuen seurannan. (Ohjelmien hyödyntäminen koulutoimen hallinnossa 2014.)

MultiPrimus-ohjelman käyttöön vaaditaan pääkäyttäjä. Ohjelman käyttäminen luotettavana tietojärjestelmänä edellyttää käytön suunnittelua sekä koordinoitua, mikä kuuluu ohjelman pääkäyttäjän tehtäviin. Pääkäyttäjän työhön kuuluu muun muassa ohjelman ylläpito ja ohjeistus, informaatiohallinnon ja -suunnittelun tehtävät. (Ohjelmien hyödyntäminen koulutoimen hallinnossa 2014.)

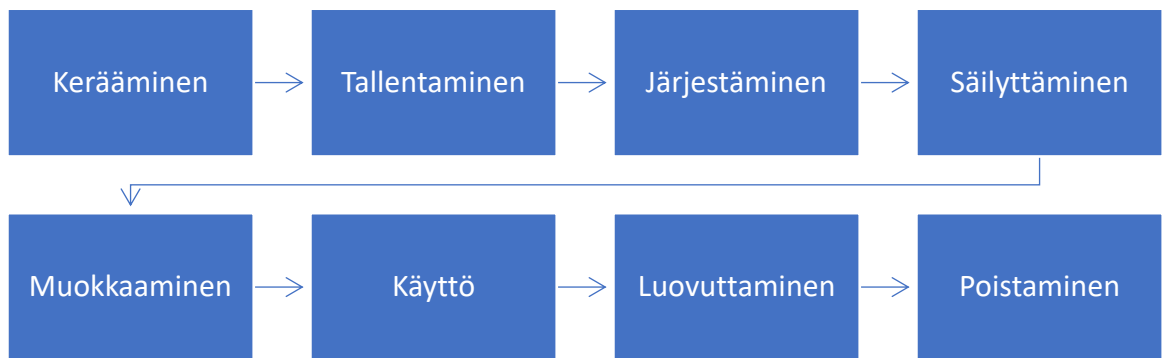
Oppilaiden, opettajien ja henkilökunnan henkilötietojen käsittely tapahtuu multiPrimus-ohjelmassa, jonka käyttämiseen tarvitaan käyttäjätunnukset. Käyttäjätunnuksia antaa rekisterinpitäjän osoittama ohjelman pääkäyttäjä. Tunnuksien antamisen yhteydessä tunnuksiin määritetään käyttäjäryhmä, johon on määritelty luku- ja kirjoitusoikeudet. (Primuksen käyttäjäoikeudet n.d.)

Suomessa on säädetty laki joulukuussa 2017 valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä, jota sovelletaan myös perusopetukseen. Lain tarkoituksena on mahdollistaa tietoturvallinen ja keskitetty opintosuoritus- ja tutkintotietojen sähköinen kerääminen, käsittely sekä luovuttaminen tietoja tarvitseville viranomaisille tai kyseessä olevalle henkilölle itselleen. Lisäksi lailla pyritään tietojen yhdenmukaisuuden ja luotettavuuden tehostamiseen sekä edistämään koulutukseen hakeutumista. (L 14.12.2017/884, 1 §).

4.2 Henkilötietojen käsittely perusopetuksessa

Perusopetuslaissa on säädetty perusopetuksen ja oppivelvollisuudesta. Lain mukaan kunnan velvollisuus on järjestää kunnan sisällä asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. (POL 23.12.1999/1288, 4 §). Tämän vuoksi oppilaiden henkilötietojen käsittely perustuu rekisterinpitäjän lakisääteisen velvollisuuden noudattamiseen.

Aiemmin opinnäytetyössä määriteltiin, mitä on henkilötieto ja käsittely. Henkilötietojen käsittelyksi määritellään niihin kohdistuvat toiminnot, kuten kerääminen, tallentaminen, järjestäminen, säilyttäminen, muokkaaminen, käyttö, luovuttaminen sekä poistaminen (Hanninen ym. 2017, 21). Henkilötietojen käsittelyn elinkaarta on vielä selvennetty seuraavassa kuviossa (1).

Kuvio 1. Tietojen käsittelyn elinkaari (Hanninen ym. 2017, 21)

Oppilasrekisteri

Oppilaan perustiedot haetaan oppilasrekisteriin väestörekisterin tietokannasta sinä vuonna, kun lapsen oppivelvollisuus alkaa. Siirtyviä tietoja ovat sukunimi, etunimet, henkilötunnus, kotiosoite, uskontokunta, äidinkieli, kansalaisuus ja huoltajien nimetiedot. Kouluun ilmoittautuminen tapahtuu pääasiassa sähköisesti Wilman kautta, mutta myös tarvittaessa paperilla. Wilma on koulujen www-liittymä, jota käytetään koulun ja kodin yhteistyössä. Kouluun ilmoittautuessa oppilaan huoltajat joko hyväksyvät heidän lapselleen tarjotun lähikoulun tai hakevat toiseen kouluun. (Nokipii 2018.)

Jo koulussa olevien oppilaiden muuttaessa toisesta kunnasta, lähtökunta postittaa uuteen kuntaan oppilaan oppilaskortin, jossa on oppilaan koulunkäyntihistoria. Sama käytäntö on myös oppilaan siirryessä yksityisestä koulusta. Huoltajat toimittavat usein myös uuteen kouluun paperisen ilmoittautumislomakkeen joko tuomalla itse, postittamalla tai skannaamalla. Lomakkeessa on oppilaasta ja huoltajasta perushenkilötiedot. (Nokipii 2018.)

Oppilaan tiedot tallentuvat multiPrimus-ohjelman oppilasrekisteriin. Rekisteriin voidaan tallentaa myös oppilaan valokuva, sillä uusilta opettajilta ja sijaisilta ei voida edellyttää kaikkien oppilaiden tuntemista. Opetettävien oppilaiden määrä vaihtelee kymmenistä jopa satoihin. Valokuva auttaa tarvittaessa oppilaan tunnistamisessa esi-

merkiksi suoritusten arvioinnissa tai kurinpito- ja kiusaamistilanteiden selvittämisessä. Kuvia ei saa kuitenkaan lisätä muualle kuin oppilasrekisteriin ilman huoltajan suostumusta. (Vehkamäki, Lahtinen & Tamminen-Dahlman 2013, 69–70.)

Oppilaan tiedot säilyvät aktiivisina oppilasrekisterissä koko perusopetuksen oppivelvollisuuden ajan. Tiedot säilyvät multiPrimus-ohjelman sähköisessä arkistossa pysyvästi. Oppilaan vaihtaessa koulua kunnan sisällä oppilaan oppilaskortti pystytään siirtämään ohjelman sisällä toiseen kouluun. Oppivelvollisuuden aikana oppilaiden tiedoista kertyy erilaista asiakirjoja, jotka pitää säilyttää paperisina arkistossa. Tällaisia ovat esimerkiksi oppilaiden lukuvuositodistukset, perusopetuksen päättötodistukset, oppilaskortit 6. ja 9. luokilta ja oppilaiden koulutapaturmailmoitukset. Näitä asiakirjoja säilytetään koulujen arkistoissa. (Nokipii, 2018.) Opetustoimessa noudatetaan Kuntaliiton määrittämiä kunnallisten asiakirjojen arkistointiohjeita, joissa määritellään säilytyksen pituus eri asiakirjoille. Esimerkiksi perusopetuksen päättötodistukset säilytetään 50 vuotta. (Kunnallisten asiakirjojen säilytysajat 2010, 14.)

Oppilasrekisterin tietojen oikeellisuus tarkistetaan joka lukuvuosi tietojentarkistuslomakkeilla. Lomakkeet annetaan huoltajille tarkistettavaksi, johon he korjaavat mahdolliset virheet. Lomake palautetaan allekirjoitettuna takaisin kouluhin, joissa tiedot päivitetään oppilasrekisteriin. Oikeus oppilasrekisterin muokkaamiseen on ainoastaan perusopetuksen koulusihteereillä ja rehtoreilla, mutta muutoksia saavat tehdä vain koulusihteerit. Oppilasrekisterin tietoja päivitetään tarvittaessa jatkuvasti. (Nokipii 2018.)

Oppilaiden tiedot säilytetään multiPrimus-ohjelmassa. MultiPrimus-ohjelmaan on luotu erilaisia käyttäjäryhmiä, joilla erilaiset oikeudet tietojen katseluun tai muuttamiseen. Tietojen katseluoikeuksia on annettu tietoja työssään tarvitseville, kuten koulukuraattoreille, kouluterveydenhoitajille sekä perusopetuksessa tietyille henkilöille, jotka tarvitsevat tietoja työssään. Oppilasrekisterin tietoja käytetään myös erilaisiin tutkimuksiin, esimerkiksi erilaisiin tilastotutkimuksiin sekä valtakunnalliseen PISA-tutkimukseen. Lisäksi oppilaiden tietoja siirretään Koski-palveluun. (Nokipii 2018.) Koski-palvelu on opetushallituksen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön rakentama palvelu, johon kerätään jokaisen oppilaan tiedot yhteen paikkaan, josta löytyy jatkossa kaikki opintosuoritukset sekä suoritettut tutkinnot (Koski – Opintosuoritukset ja opiskeluoikeudet kootusti yhdessä palvelussa n.d.).

Opettaja- ja henkilökuntarekisteri

Opettajilta ja henkilökunnalta tiedot kerätään palvelukseen oton yhteydessä lomakkeella. Rehtorit tekevät uudesta virka- tai työsuhteesta työsopimuksen Sap HR -ohjelmaan. Sap HR -ohjelman kautta työsopimuksen tiedot siirtyvät perusopetuksen henkilöstöhallintoon ja palkkahallintoon. Rehtori toimittaa työsopimuksen koulusihteerille, joka täyttää uuden työntekijän tiedot multiPrimus-ohjelman opettaja- tai henkilökuntarekisteriin. (Nokipii 2018.)

Työntekijöiden tietoja säilytetään rekistereissä työsuhteen ajan. Työntekijä vastaa itse muuttuneiden henkilötietojen ilmoittamisesta esimiehelle, eli kouluissa rehtorille. Muutokset kirjataan ilmoitusten mukaan multiPrimukseen. Työntekijä pääsee itse päivittämään tietojansa Sap-portaaliin, mitä kautta tiedot päivittyvät palkka- ja henkilöstöhallintoon. (Nokipii 2018.)

Kuten oppilasrekisterissä, myös opettaja- ja henkilökuntarekisterin tietojen ylläpito kuuluu koulusihteerin tehtäviin. Opettajien sekä koulunkäynnin ohjaajien tietoja päivitetään joka lukuvuosi. MultiPrimus-ohjelmassa opettajien tiedot välittyvät FK-palkkaohjelman joka syksy. FK on palkkaohjelma, johon siirtyvät opettajien lukuvuositteiset palkanmaksun perusteet. (Nokipii 2018.)

Opettajien ja henkilökunnan tietoja säilytetään aktiivisina multiPrimus-ohjelman rekistereissä koko virka- tai työsuhteiden ajan. Virka- tai työsuhteen loppuessa työntekijän rekisterikortti arkistoidaan ohjelmassa. Henkilön tiedot voidaan hakea uudestaan aktiiviseksi ohjelmassa. (Nokipii 2018.)

5 Tutkimustulokset

Tämän luvun alussa käsitellään aluksi tutkimuksen toteutusta. Sen jälkeen käydään läpi EU:n tietosuojasetuksen vaikutuksia sekä niihin valmistautumista perusopetuksessa.

5.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksella pyrittiin saada vastaus tutkimusongelmaan: EU:n tietosuojasetuksen vaikutukset perusopetuksessa. Tutkimuksen näkökulmaksi rajattiin perusopetuksen

koulut, minkä vuoksi tutkimuksessa ei käsitellä perusopetuksen virastoja. Tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä hyödynnettiin haastattelua, havainnointia sekä dokumentointia.

Osa tutkimuksesta suoritettiin haastattelulla. Haastattelussa käytettiin puolistrukturoitua lomaketta (liite 1), johon oli valmiiksi mietitty kysymyksiä haastattelussa käsiteltävistä asioista. Haastattelutilanne toteutettiin hyvin keskustelunomaisesti. Haastateltavaksi valittiin Jyväskylän kaupungin palveluksessa oleva multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija sekä ohjelman pääkäyttäjä. Kyseisen haastattelun valinta oli luonnollinen, sillä hän vastaa multiPrimus-ohjelmasta, joka on perusopetuksessa käytetty oppilas-, opettaja- sekä henkilökuntarekisteri. Lisäksi hän toimii tietosuojatyöryhmässä sekä avustaa tietosuojayhteys henkilöä perusopetuksen asioissa.

Tutkimusta suoritettiin myös osallistuvan havainnoinnin muodossa. Opinnäytetyön tutkija kuuluu perusopetuksessa tietosuojatyöryhmään, jossa käytiin läpi pääasiassa henkilötietojen käsittelyn elinkaarta perusopetuksen kouluissa. Lisäksi tutkimusta suoritettiin perehtymällä tutkimukseen liittyvään aineistoon eli EU:n tietosuoja-asetukseen.

5.2 Tietosuojaseloste

Arvioitaessa henkilötietoja sisältävien rekisterien nykytilaa, on selvitettävä, mistä tietoja kerätään, miten tietoja käsitellään sekä mihin tietoja luovutetaan. Arvioinnin jälkeen pystytään ratkaisemaan, mitä muutoksia organisaatiossa täytyy uuden tietosuoja-asetuksen vuoksi tehdä. (Hanninen ym. 2017, 16.)

Tutkimuksesta osa suoritettiin tietosuojatyöryhmän yhteistyönä. Tietosuojatyöryhmän tarkoitus oli käydä pääasiassa läpi multiPrimus-ohjelman oppilasrekisterin tietojen tarpeellisuutta. Työryhmän jäseniksi valittiin multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija, sivistyksen toimialan tietosuojayhteys henkilö sekä hallinnon työntekijät perusopetuksen alakoulusta, yläkoulusta sekä erityiskoulusta. Työryhmän tarkoituksena on tuoda erilaisia näkemyksiä eri perusopetuksen kouluista sekä sovelluksen asiantuntijalta.

Tietosuojatyöryhmässä prosessi aloitettiin kartoittamalla ensin perusopetuksessa käytettävät rekisterit. Tähän huomioitiin mukaan myös erilaiset epäviralliset rekisterit, joita kouluissa on. Tällaisia on esimerkiksi välituntivalvontalistat sekä luokissa pidettävät epäviralliset nimilistat. Työryhmässä todettiin, että periaatteessa tällaisia listoja ei enää jatkossa saa olla julkisesti esillä. Epävirallisten rekisterien kartoituksen jälkeen työryhmässä alettiin käymään läpi multiPrimus-ohjelman henkilörekisterien kenttiä ja kartoitettiin muun muassa mistä tieto kerätään ja mihin tietoa tarvitaan.

Työryhmän pohdinnan perusteella tietosuojayhteyshenkilö valmistelee perusopetuksesta tietosuojaselosteen. Tietosuojaseloste sisältää henkilötietojen käyttötarkoitukset, rekisterin tietosisällön, säännönmukaiset tietolähteet, tietojen säännönmukaiset luovutukset, rekisterin ylläpitojärjestelmät ja suojauksen periaatteet sekä selvitykset rekisteröidyn tarkastusoikeudesta, oikeudesta vaatia tiedon korjaamista sekä muut henkilötietojen käsittelyyn liittyvät oikeudet.

MultiPrimus-ohjelmaa käytetään perusopetuslain mukaisen perusopetuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen. Oppilasrekisteri sisältää muun muassa oppilaiden perustiedot, koulunkäyntihistorian, oppilasta koskevat päätökset, arviointitiedot, suoritukset, huoltajien yhteystiedot sekä huoltajuustiedot. Oppilaiden ja huoltajien tiedot tarkistetaan vuosittain tietojentarkistuslomakkeilla.

Työryhmän tapaamisten tuloksena todettiin, ettei multiPrimuksessa ole oikeastaan niin sanottuja turhia kenttiä. Jokaisella kentällä on jonkinlainen tarkoitus tai sitä tarvitaan jossain yksikössä. MultiPrimus-ohjelman pääkäyttäjä kartoittaa vielä työryhmien jälkeen tarkemmin oppilasrekisterin kenttiä, ja tekee tarvittaessa muutostoi-
menpiteet.

5.3 Tietosuojasetuksen vaikutukset perusopetuksessa

Tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin myös haastattelua. Haastatelluun valittiin perusopetuksessa käytettävän multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija/pääkäyttäjä. Haastattelussa selvitettiin tietosuojasetukseen valmistautumisen prosessia, nykyisissä toimintatavoissa löydettyjä puutteita ja niiden muuttamista tie-

tosuojajärjestelmän mukaisiksi. Lisäksi haastattelussa haluttiin selvittää, onko henkilötietoja perehdytetty, onko multiPrimus-ohjelmaa kehitetty sekä miten rekisteröidyn oikeuksia on huomioitu.

Asetukseen valmistautuminen

Haastattelussa selvisi tietosuojajärjestelmän valmistautumisen prosessi perusopetuksen osalta. Tietosuojajärjestelmän valmistautuminen aloitettiin perusopetuksessa vuoden 2017 lopussa. Silloin Jyväskylän kaupungin sivistyksen toimialalle valittiin tietosuojayhteyshenkilö ja hänen vastuullaan oli perehdyttää varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen henkilötietoja käsitteleviä sekä johtoa uudesta EU:n tietosuojajärjestelmästä. Haastateltu otettiin tietosuojayhteyshenkilön avuksi tuomaan näkökulmaa perusopetuksesta sekä siellä käytettävästä multiPrimus-ohjelmasta. EU:n tietosuojajärjestelmässä on veloitettu julkisen hallinnon aloja palkkaamaan tietosuojavastaava. Haastattelussa selvisi, että Jyväskylän kaupungille tietosuojavastaava valittiin vuoden 2018 alussa.

Haastattelussa selvisi, miten aluksi täytyi kartoittaa kouluissa käsiteltävät henkilötiedot ja rekisterit. Tarkempaa kartoitusta varten perustettiin tietosuojatyöryhmä, joka koostui perusopetuksen koulusihteereistä, sovellusasiantuntijasta sekä tietosuojayhteyshenkilöstä. Koulusihteerit ovat koulujen henkilötietojen käsittelijöitä, joiden pääasiallinen työkalu on multiPrimus-ohjelma. Työryhmässä on pääasiassa käyty läpi henkilötietojen käsittelyn prosesseja, joiden perusteella tietosuojayhteyshenkilö valmistelee tietosuojaselosteen. Perusopetuksessa perustettiin myös toinen tietosuojatyöryhmä, joka taas koostui pääasiassa perusopetuksen rehtoreista, palvelujohtajista, sovellusasiantuntijasta sekä tietosuojayhteyshenkilöstä. Rehtoreista koostuvassa tietosuojatyöryhmässä on käsitelty enemmän opetukseen liittyviä ja arkaluontoisten tietojen käsittelyä.

Havaitut puutteet

Haastattelussa haluttiin tietää, mitä puutteellisia toimintatapoja tai riskejä on selvinnyt tietosuojajärjestelmän valmistautuessa. Haastateltu on itse työskennellyt perusopetuksen kouluissa, joten näkökulmaksi otettiin sekä koulut että multiPrimus-ohjelma. Haastateltu kertoo tietoturvan arkisista riskeistä, joihin pitäisi kiinnittää enem-

män huomiota. Tällaisia hänen mukaansa on esimerkiksi tulostaminen työpaikan yhteiseen tulostushuoneeseen, henkilötietojen lähettäminen sähköpostitse, papereiden jättäminen pöydälle sekä tietokoneen, kaappien tai huoneen lukitsematta jättäminen. Näitä hän perustelee sillä, että henkilötietoja sisältäviä papereita saa käsitellä vain ne, joilla on siihen työnsä puolesta oikeus. Asiakirjojen jättäminen muiden saataville oli haastattelun mukaan perusasioita, joita pitäisi parantaa. Suurena riskinä hän mainitsi myös arkaluontoisten tietojen säilytystavan, esimerkiksi tiedostojen säilytys suojaamattomina muistitikulla, suojaamattomat tiedostot tietokoneen työpöydällä tai opettajanpäiväkirjoihin tallennetut arkaluonteiset tiedot.

Haastattelussa nousi myös esille opettajien ja henkilökunnan tietämättömyys siitä, mitkä kaikki tiedot lasketaan henkilötiedoksi uuden asetuksen mukaan. Uudessa asetuksessa henkilötiedoksi on määritelty kaikki tiedot, joista henkilön voisi tunnistaa. Kouluissa on erilaisia listoja, jotka sisältävät henkilötietoja. Tällaisia ovat esimerkiksi ruokavaliolistat ja kuljetuslistat.

Haastattelussa käytiin läpi myös mahdolliset puutteet multiPrimus-ohjelmassa uuden tietosuojasetuksen näkökulmasta. Haastateltu kertoo, että tietosuojaselostetta varten rekisterien kenttien käyttötarkoitukset on käyty läpi. Haastattelussa nousi esille multiPrimuksen käyttäjäryhmät. Käyttäjäryhmiä on muun muassa rehtorit, hallinto, kuraattorit ja kuljetus. Eri käyttäjäryhmillä on erilaiset oikeudet siihen, millaisia tietoja he multiPrimuksessa näkevät. Puutteena haastateltu näkee sen, onko käyttäjäryhmien oikeudet rajattu hyvin. MultiPrimus mahdollistaa lisäksi ryhmätunnuksien tekemisen Wilmaan esimerkiksi nuorisokodeille ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjajille. Riskiksi haastateltu kokee sen, ettei käyttäjätunnuksen käyttäjää voida yksilöidä, jos samoja tunnuksia käyttää moni eri ihminen.

Toimintatapojen kehittäminen

Haastattelussa selvitettiin aluksi toimintatapojen puutteellisuus tietosuojasetuksen näkökulmasta. Sen jälkeen haluttiin tietää, kuinka toimintatapoja ollaan pyritty muuttamaan ennen asetuksen soveltamisen alkamista. Haastatellulla oli monenlaisia ajatuksia arkisten tietoturvariskien pienentämiseksi. Tulostaessa yhteisiin tiloihin pitäisi käyttää turvatulostusta. Salaista tietoa lähettäessä sähköpostilla pitäisi käyttää

turvapostia tai vähintäänkin suojata tiedosto. Tiedostojen salaamista pitäisi hyödyntää myös muistitikuilla ja tietokoneen työpöydillä. Työpapereiden säilytyksessä pitäisi arvioida niiden sisältämä arkaluonteinen tieto. Salassa pidettävyyden perusteella pitäisi päätellä, voiko papereita säilyttää pöydällä vai pitäisikö ne olla lukitussa kaapissa tai lukitussa laatikossa tai vaihtoehtoisesti arkistossa.

Haastateltu kertoo, miten koulujen nimilistatkin lasketaan osarekistereiksi eikä niitä periaatteessa saisi enää säilyttää julkisesti seinillä muiden nähtävänä. Haastateltu kuitenkin suosittelee kohtuullisuutta kaikessa, jotta tärkeät listat löytyvät esimerkiksi hätätapauksissa. Haastateltu toivoisi erilaisia täsmäkoulutuksia henkilötietojen käsittelystä koulujen henkilökunnille, jotta nämä arkiset tietosuojariskit saataisiin kuntoon.

MultiPrimuksen käyttäjäryhmien oikeuksien osalta sovellusasiantuntijat sekä multi-Primus-työryhmä ovat jo alkaneet kartoittamaan käyttäjäryhmien oikeuksia. Käyttäjäryhmissä on erikseen määritelty, mitä tietoja kyseinen ryhmä pystyy näkemään. Kartoituksessa on pohdittu, tarvitseeko kyseinen käyttäjäryhmä näkemäänsä tietoa työssään. Käyttäjäryhmien oikeuksissa on rajoitettu katselu- ja muokkaus-oikeuksia. Oikeuksien lisäksi myös rekisteriin kerättävien tietojen tarpeellisuutta on kartoitettu.

Haastateltu kertoo, että EU:n tietosuoja-asetuksen astuessa voimaan myös ryhmätunnukset poistetaan. Jatkossa kaikki käyttävät ainoastaan henkilökohtaisia tunnuksia. Lisäksi on suunniteltu mahdollisia satunnaistarkastuksia sekä pääkäyttäjien kesken ristiintarkastuksia. Ennen ohjelmaan on jäänyt jälki ainoastaan henkilötietoihin tehdyistä muutoksista. MultiPrimus-ohjelman toimittaja Visma suunnittelee uutta lukulokia sen ohjelmistoille, jolloin myös tietojen katselusta jäisi jälki.

Henkilöstön perehdytys

Haastateltu kertoo, että jokaisen Jyväskylän kaupungin työntekijän täytyy katsoa valtiovarainministeriön tekemä Arjen tietosuojaa -koulutusvideo ja tehdä siihen liittyvä testi. Koulutukseen on ilmoitauduttava Sap-portaalissa, jolloin koulutuksesta jää jälki myös sähköiseen järjestelmään. Testi täytyy suorittaa hyväksytysti läpi ja tulostaa siitä todistus. Todistus suoritetusta testistä toimitetaan omalle esimiehelle. Koulutuksella on pyritty saamaan tietosuoja-asetus tutuksi työntekijöille sekä muille ihmisille.

Videolla kerrotaan perustietoa tietosuojasta, henkilötietojen käsittelystä sekä tietoturvallisuudesta. Valtiovarainministeriö on myös valmistellut koulutusvideon henkilötietoja käsitteleville sekä johdolle ja esimiehille. Perusopetuksessa henkilötietoja käsitteleville on lisäksi järjestetty erikseen koulutuksia, joissa käytänteitä ollaan pyritty muuttamaan.

Lisäksi perusopetuksessa on järjestetty tietyille ammattiryhmille kohdistettuja koulutuksia. Perusopetuksessa koulutuksia on järjestetty koulusihteereille ja rehtoreille. Koulusihteerit käsittelevät yksiköissään henkilötietoja multiPrimus-ohjelmassa, kun taas rehtorit vastaavat esimiehinä yksiköidensä tietosuojasta. Haastateltu kuitenkin toivoisi jonkinlaisia koulutuksia perusopetuksessa myös opettajille ja koulunkäynnin ohjaajille.

Parannusehdotukset

Haastattelussa haluttiin lisäksi selvittää olisiko haastatellulla kehitysehdotuksia multiPrimus-ohjelmaan. Haastateltu kertoo, että multiPrimus-ohjelman toimittaja Visma on huolehtinut ohjelmistot vastaamaan tietosuoja-asetusta. Kaupungeissa pääkäyttäjät eivät vastaa ohjelman kehittämisestä, vaan he pääasiassa ylläpitävät ja neuvovat ohjelman käytössä. Haastateltu kuitenkin kokee Visman suunnitteleman lukulokin tietoturvan kannalta hyväksi muutokseksi.

Rekisteröidyn oikeudet

Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää, miten uudessa tietosuoja-asetuksessa säädetty rekisteröidyn oikeudet on toteutettu perusopetuksessa. Tietosuoja-asetuksessa säädettiin, että rekisteröidyllä on oikeus tietää, mitä tietoja hänestä on kerätty. Haastattelussa selvisi, että perusopetuksessa yleensä huoltaja on kiinnostunut lapsensa tiedoista. Jyväskylän perusopetukselle on suunniteltu keskitetty palvelupiste, johon pyynnöt henkilötiedoista ohjataan eli koulut eivät luovuta henkilötietoja niitä pyytävälle. Ennen tietojen luovuttamista tarkistetaan, onko henkilöllä oikeutta saada tietoja. Tarvittaessa asia ohjataan tietosuojavastaavalle tai tietosuojayhteyshenkilölle. Jos henkilöllä on oikeus päästä tietoihin, hänelle toimitetaan seloste tiedoista määräajassa.

Haastateltu kertoo lisäksi, että rekisteröidyllä tai rekisteröidyn huoltajalla on oikeus vaatia virheellisten tietojen korjaamista. Oppilasrekisterissä rekisteröity tai tämän huoltaja ei voi kuitenkaan vaatia kaikkia tietoja poistettavan, sillä perusopetuksessa käsiteltävät henkilötiedot perustuvat rekisterinpitäjän lakisääteisen velvollisuuden noudattamiseen, jonka vuoksi niitä ei voida poistaa.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksella pyrittiin hakemaan vastausta tutkimusongelmaan: miten EU:n tietosuoja-asetus vaikuttaa perusopetuksessa. Tutkimusongelma etsittiin vastausta seuraavien tutkimuskysymyksien avulla:

- Mitä muutoksia tietosuoja-asetus tuo yleisiin käytänteisiin, rekisterien pitämiseen ja henkilötietojen käsittelyyn?
- Miten näihin muutoksiin valmistaudutaan?

EU:n tietosuoja-asetus tuo erilaisia muutoksia perusopetukseen. Dokumentoinnin, työryhmän havainnoinnin sekä haastattelun perusteella tietosuoja-asetus vaikutti eniten perusopetuksessa:

- henkilötietojen käsittelyyn
- rekisterinpitäjän velvollisuuksiin
- rekisteröidyn oikeuksiin sekä
- tietosuojavastaavan nimittäminen

Henkilötietojen käsittelyn vaatimuksia on tiukennettu EU:n tietosuoja-asetuksessa. 25.5.2018 alkaen henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava lainmukaisuutta, kohtuullisuutta, läpinäkyvyyttä, käyttötarkoitussidonnaisuutta, tietojen minimoimista, täsmällisyyttä, säilytyksen rajoitettavuutta, eheyttä ja luottamuksellisuutta sekä osoitusvelvollisuutta. Rekisterinpitäjän on huolehdittava, että näitä periaatteita noudatetaan. Perusopetuksen kouluissa oppilaiden henkilötietojen käsittely on välttämätöntä rekisterinpitäjän lakisääteisen veloitteen noudattamiseksi. Kuntien velvollisuus on järjestää sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Oppilaiden tietoja kerätään perusopetuksen järjestämistä varten. Tietosuoja-asetuksen myötä henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuus ei ole muuttunut perusopetuksessa.

Ennen EU:n tietosuoja-asetusta Suomessa sovellettiin henkilötietojen käsittelyssä ja rekisteröidyn oikeuksissa pääasiassa henkilötietolakia. Nyt uudessa lainsäädännössä on säädetty tiukemmat seuraamukset henkilötietojen käsittelystä asetuksen vastaisesti. Henkilötietojen läpinäkyvyyden periaatteessa ollaan tiukennettu muun muassa rekisteröidylle informoimisen aikarajoja sekä toimenpiteitä, jotka täytyy rekisteröidyn pyytäessä toteuttaa.

Perusopetuksessa tietojen minimoiminen on ilmennyt tietosuoja-asetukseen valmistautuessa oppilasrekisterin kenttien karsimisena. Tietosuoja-asetuksessa henkilötietojen käsittelyn eheydellä ja luottamuksellisuudella tarkoitetaan henkilötietojen asianmukaista käsittelyä sekä niiden suojaaminen muun muassa luvattomalta ja lainvastaiselta käsittelyltä. MultiPrimus-ohjelmassa käytetään käyttäjätunnuksia, joita ainoastaan ohjelman pääkäyttäjä voi antaa. Tunnuksia annetaan ainoastaan niille, joilla on oikeus nähdä tietoja. Henkilötietojen luku- ja muokkausoikeutta rajoitetaan käyttäjäryhmillä.

Henkilötietojen täsmällisyyteen ei ole tapahtumassa perusopetuksen osalta muutoksia. Henkilötietoja kerätään säännöllisesti vuosittain tietojen tarkistuslomakkeella, johon vanhemmat täyttävät mahdolliset muutokset aiempiin tietoihin. Tietojen säilyttämisessä taas noudatetaan Kuntaliiton ohjeita asiakirjojen säilytysajoista, joihin ei tiedettävästi ole tulossa muutoksia. MultiPrimus-ohjelmassa tiedot säilytetään aktiivisena oppivelvollisuuden ajan, jonka jälkeen tiedot arkistoidaan ohjelmassa.

Henkilötietojen käsittelyn periaatteiden noudattamisesta huolehtimisen lisäksi rekisterinpitäjää koskee myös uuden lainsäädännön mukaan osoitusvelvollisuus. Osoitusvelvollisuudella edellytetään, että rekisterinpitäjä pystyy myös käytännössä osoittamaan periaatteiden noudattamisen. Tämän vuoksi Jyväskylän perusopetuksessa on laadittu tietosuojaseloste, jossa on osoitettu henkilötietojen käsittelyn periaatteet. Rekisteriselosteen laatimista on edellytetty jo henkilötietolaissa. EU:n tietosuoja-asetuksen myötä perusopetukseen on laadittu tietosuojaseloste, joka on sisällöltään tietosuoja-asetuksen periaatteiden mukainen.

Lisäksi rekisterinpitäjän on uuden lainsäädännön mukaan toteutettava rekisteröidyn oikeuksia. Rekisteröidyn oikeudet eivät ole muuttuneet paljoa henkilötietolaissa säädettyihin oikeuksiin verrattuna, joitakin oikeuksia on kuvattu tarkemmin uudessa

asetuksessa. Rekisterinpitäjän täytyy toimittaa rekisteröidylle tiedot henkilötietojen käsittelyn periaatteista pyydettyä. Jyväskylän perusopetuksessa tätä varten on suunniteltu omaa yksikköä, joka vastaa keskitetysti rekisteröityjen tietopyynnöistä.

EU:n tietosuoja-asetuksessa on lisäksi edellytetty julkisen sektorin toimijoita nimitämään tietosuojavastaava. Jyväskylän perusopetukseen tietosuojavastaava nimitettiin vuoden 2017 loppu puolella. Lisäksi nimitettiin tietosuojayhteyshenkilö, joka vastasi johdon ja henkilöstön kouluttamisesta sekä tietosuojaselosteen laatimisesta. Selosteen laatiminen aloitettiin tammikuussa 2018 ja sen on määrä valmistua ennen uuden tietosuojalainsäädännön soveltamisen alkamista.

Tietosuoja-asetukseen perehtymisen jälkeen voi todeta, että EU:n tietosuoja-asetukseen on valmistauduttu hyvin Jyväskylän perusopetuksessa. EU-maille annettiin kahden vuoden siirtymäaika valmistautua uuteen tietosuoja-asetukseen, jonka soveltaminen alkaa virallisesti 25.5.2018. Valmistautumiseen oli varattu niukasti aikaa ottaen huomioon, että uuteen asetukseen valmistautuminen aloitettiin vasta 2017 vuoden lopussa. Haastattelussa ja työryhmässä kuitenkin selvisi, että kaikki tarvittavat muutokset saadaan valmiiksi ajoissa.

7 Pohdinta

Luvussa pohditaan tutkimuksen onnistumista tutkijan näkökulmasta sekä pohditaan tutkimuksen luotettavuutta. Luvussa pohditaan myös oman tutkimuksen suhdetta teoriaan. Lisäksi esitellään jatkotutkimusaiheet.

Tutkimusprosessi

Tutkimuksen alkuvaiheessa esiintyi muutamia ongelmia. Tutkimus oli alun perin tarkoitus suorittaa toiminnallisesti ja hyödyntäen dokumentteja. Toiminnallisen osuuden peruuntuessa aineistonkeruun menetelmiksi muuttui dokumentaatio, havainnointi ja haastattelu. Tutkimuksen aloittamista lukuun ottamatta tutkimusprosessi saatiin vietyä läpi aikataulussa.

Tutkimuksessa käytettiin tutkimusotteena kvalitatiivista tutkimusta. Aluksi tutkimuksessa suunniteltiin käytettävän aineistonkeruun menetelminä dokumentointia ja ha-

vainnointia. Tutkimuksen edetessä koettiin myös haastattelun tuovan arvokasta näkökulmaa tutkimukseen ja parantavan sen luotettavuutta. Dokumentointia hyödynnettiin keräämällä erilaista aineistoa EU:n tietosuoja-asetuksesta ja sitä hyödynnettiin myös osana havainnointia ja haastattelua. Havainnointi toteutettiin osallistuvana havainnointina Jyväskylän kaupungin perusopetuksen tietosuojatyöryhmässä. Haastatteluun valittiin multiPrimus-ohjelman sovellusasiantuntija, joka vastaa ohjelmasta Jyväskylän kaupungin perusopetuksen osalta. Haastateltu kuuluu lisäksi tietosuojatyöryhmiin ja hän auttaa Jyväskylän kaupungin sivistyksen toimialan tietosuojayhteyshenkilöä henkilöstön kouluttamisessa. Yksi haastattelu koettiin tässä tapauksessa riittävän, sillä multiPrimus-ohjelma on perusopetuksen koulujen tärkein henkilötietorekisteri. Haastattelu äänitettiin ja litteroitiin.

Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen on haastavampaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden mittareina toimivat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetilla mitataan tutkimustulosten pysyvyyttä, kun taas validiteetilla pohditaan oikeiden asioiden tutkimista. Näitä mittareita ei kuitenkaan voida soveltaa sellaisenaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa. (Kananen 2010, 68–69.)

Tutkimuksen luotettavuus pitäisi ottaa huomioon jo tutkimuksen aloittamisessa. Luotettavuutta voidaan lisätä yksinkertaisilla asioilla, kuten tarkalla dokumentaatiolla ja tehtyjen valintojen perustelemisella. Tutkimuksessa kannattaakin tehdä jatkuvasti muistiinpanoja, sillä asioita voi olla vaikea muistaa jälkikäteen. Aineistonkeruu-, analyysi- ja tulkintamenetelmien valinnat on syytä perustella, jotta tutkimuksessa voidaan varmistua oikeiden menetelmien valinnasta. (Kananen 2010, 69.)

Tämän tutkimuksen yksi aineistonkeruutapa oli dokumentointi, jolla pyrittiin keräämään mahdollisimman paljon tutkimuksen osalta oleellista tietoa EU:n tietosuoja-asetuksesta. Kerätyn tiedon avulla pyrittiin päättämään, mihin kaikkeen uusi tietosuoja-asetus tulee vaikuttamaan ja mitä se edellyttää EU-maiden organisaatioilta. EU:n tietosuoja-asetukseen perehtymällä tutkimuksessa vahvistetaan tutkimuksen

luotettavuutta, jos saadaan samat tulokset eri lähestymistavoilla. Tutkimuksessa hyödynnettiin dokumentointia myös havainnoinnin ja haastattelun yhteydessä tekemällä muistiinpanoja.

Tutkimuksessa aineistoa kerättiin myös havainnoinnilla. Havainnointi suoritettiin osallistuvana havainnointina perusopetuksen tietosuojatyöryhmässä, johon myös tutkija itse kuuluu. Havainnoinnissa keskityttiin tietosuojaselosteen laatimiseen sekä multiPrimus-ohjelman kenttien kartoitukseen. Tietosuojaselostetta täydennettiin jatkuvasti kokouksien aikana ja se toimi kokouksien pöytäkirjana. Havainnoinnin yhteydessä otettiin muistiinpanoja, joita täydennettiin työryhmän kokouksien jälkeen. Muistiinpanot toimivat tässä tapauksessa tutkimuspäiväkirjana.

Haastattelun avulla haluttiin saada kattava kuva valmistautumisprosessista Jyväskylän kaupungin perusopetuksesta. Haastatteluun valittiin multiPrimus-ohjelman sovel-lusiantuntija, joka toimii myös ohjelman pääkäyttäjänä Jyväskylän perusopetuk-sessa. Haastattelu äänitettiin ja myöhemmin litteroitiin. Haastattelun yhteydessä otettiin myös muistiinpanoja.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pätevyyden kriteerejä voivat olla luotettavuus, riippu-vuus, siirrettävyys ja vahvistettavuus. Tutkimuksen riippuvuudella tarkoitetaan valin-tojen hyvää perustelua ja oikeita ratkaisuja. (Koskinen, Alasuutari & Peltonen 2005, 257.) Tutkimuksessa haluttiin käyttää dokumentoinnin ja havainnoinnin lisänä haas-tattelua, jotta tutkimuksessa saataisiin perusteellisempi näkökulma perusopetuk-sesta. Työssä on pyritty perustelemaan kattavasti käytetyt tutkimusote, aineistonke-ruumenetelmät sekä analyysimenetelmät.

Tutkimuksen siirrettävyydellä tarkoitetaan, pystytäänkö tutkimuksessa saatuja tulok-sia hyödyntämään vastaavanlaisissa tutkimuksissa (Kananen 2015, 353.) Tutkimus eteni hyvin ja tuloksena saatiin kattava kuva julkiseen sektoriin kohdistuneista muu-tosvaatimuksista sekä Jyväskylän kaupungin perusopetuksen valmistautumisproses-sista.

Tulkintojen tekeminen aineiston pohjalta on oma haasteensa, sillä aineistoa voi yleensä tulkita lukuisilla eri tavoilla. Tämän vuoksi myös oman tulkinnan varmistami-nen on kannattavaa tutkimuksessa ja se lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen

2010, 69.) Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna, jossa oli valmiiksi mietityt kysymykset. Haastattelu toteutettiin kuitenkin keskustelunomaisesti. Keskustelun yhteydessä tutkija esitti tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, jotta tulkinassa ei ilmenisi erimielisyyksiä. Haastattelutilanteessa hyödynnettiin äänitystä sekä muistiinpanoja, jotta haastattelutilanteeseen pystyi palaamaan myöhemminkin. Epävarmoista tulkinnoista tutkija pystyi pyytämään haastattelulta tarkennusta myöhemminkin.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä myös hyödyntämällä triangulaatiota. Yksi triangulaation muodoista on menetelmätriangulaatio, jossa on hyödynnetty erilaisia menetelmiä esimerkiksi aineistonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmissä. (Kananen 2010, 72.) Tutkimuksen luotettavuutta varmistettiin käyttämällä aineistonkeruumenetelminä dokumentointia, havainnointia ja haastattelua. Tutkimuksessa haluttiin käyttää menetelmätriangulaatiota, jotta tutkimuksesta saadaan kattavasti tietoa eri näkökulmista.

Palaute teoriaan

Kuten teoriassa on käynyt ilmi, EU:n tietosuoja-asetuksen tavoitteena on asettaa yksityishenkilöiden tietosuoja nykyajan teknologian kehitystä vastaavalle tasolle. Edellinen EU:n tietosuojadirektiivi on säädetty vuonna 1995. Teknologian kehitys on muuttanut merkittävästi vuoden 1995 jälkeen, minkä vuoksi uusi päivitetty asetukset on tarpeellinen. Nykyajan yhteiskunnassa identiteettivarkaudet ovat yleistyneet, joka on myös yksi peruste henkilötietojen huolelliseen ja oikeanlaiseen käsittelyyn.

Uudessa asetuksessa on pyritty korostamaan tietosuojan tärkeyttä muun muassa säätämällä hallinnollisista sakoista. EU:n jäsenmaissa toimiva valvontaviranomainen vastaa hallinnollisten sakkojen määräämisestä. Lisäksi rekisteröidyn oikeuksia on tarkennettu ja laajennettu kun taas rekisterinpitäjän vastuita ja henkilötietojen käsittelyn periaatteita on tiukennettu.

Kuten teoriaosuudessa käytiin jo läpi, EU:n tietosuoja-asetuksen mukaan rekisterinpitäjien täytyy tehdä tarvittavat tekniset ja organisatoriset toimenpiteet, jotta henkilötietojen käsittely on EU:n tietosuoja-asetuksen mukaista. Tällaisia toimenpiteitä ovat muun muassa henkilöstön kouluttaminen, tietojen salaus, sisäiset ohjeet, rekisterien

sisällön arviointi. Tutkimustuloksissa selvisi, että Jyväskylän kaupungin perusopetuksessa näihin on jo tartuttu hyvin. Henkilöstön tietoisuutta asetuksen vaikutuksista on lisätty koulutuksilla ja velvoittamalla kaikki Jyväskylän kaupungin työntekijät katsomaan valtiovarainministeriön Arjen tietosuoja -video ja tekemään siihen kuuluva testi. Koulutuksen tarkoituksena on saada työntekijät huomioimaan tietosuoja-asiat työskentelyssään. Lisäksi multiPrimus-ohjelmassa on arvioitu kerättävien tietojen tarpeellisuutta ja rajoitettu henkilötietojen katseluoikeuksia niin, että käyttäjäryhmät näkevät ainoastaan työssään tarvittavat tiedot.

Henkilötietojen käsittelyssä edellytetään tietosuoja-asetuksen mukaan lainmukaisuutta, kohtuullisuutta ja läpinäkyvyyttä, käyttötarkoitussidonnaisuutta, tietojen minimoimista, täsmällisyyttä, säilytyksen rajoittamista, eheyttä ja luottamuksellisuutta ja osoitusvelvollisuutta. Henkilötietolaissa on uuden asetuksen tapaan edellytetty henkilötietojen keräämisessä käyttötarkoitussidonnaisuutta ja rekisteröidyllä on ollut tarkastusoikeus tietoihinsa (L 22.4.1999/523, 7 §, 26 §.) Näitä on kuitenkin käsitelty tarkemmin ja laajemmin uudessa tietosuoja-asetuksessa.

Uudessa asetuksessa henkilötietojen käsittely on muutettu avoimeksi, jonka vuoksi rekisteröity pääsee tulevaisuudessa helpommin käsiksi häntä koskeviin tietoihin. Teknologian jatkuvasti kehittyessä henkilöistä pystytään keräämään rajattomasti tietoja sähköiseen muotoon. Käsittelyn avoimuus rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välillä antaa henkilölle paremmat mahdollisuudet vaikuttaa henkilötietojensa käsittelyyn. Tällä tavalla pystymme jatkossa vaikuttamaan paremmin omaan tietosuojaamme.

Jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen kohteeksi otettiin Jyväskylän kaupungin perusopetus. Tutkimuksella ei ollut toimeksiantajaa, mutta kohteelta pyydettiin tutkimuslupa. Tutkimuksessa käsiteltiin EU:n tietosuoja-asetuksen vaikutuksia perusopetukseen ja miten asetukseen on valmistauduttu.

Tutkimuksen aikana esille nousi jatkotutkimusaiheita. Tutkimuksessa käsiteltiin vain vähän Visman multiPrimus-ohjelmaa, joka toimii muun muassa perusopetuksen kouluissa oppilas-, opettaja- ja henkilökuntarekisterinä. Tutkimuksessa ei suoranaisesti tutkittu EU:n tietosuoja-asetusta multiPrimus-ohjelman kannalta. Tietosuoja-asetuksen vaikutuksia olisi mielenkiintoista käsitellä enemmän ohjelmistotoimittaja Visman

kannalta. Vismalla on multiPrimus-ohjelman lisäksi muita InSchool-ohjelmia, joita voisi tutkia tarkemmin. Vismalla on myös muun muassa henkilöstöhallinto- ja palkanlaskentaohjelmia, joita voisi myös tarkastella tietosuoja-asetuksen näkökulmasta.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi olla esimerkiksi tietosuoja-asetuksen vaikutukset opettajien näkökulmasta. Perusopetuksessa opettajat joutuvat työssään käsittelemään henkilötietoja, joista osa on jopa arkaluontoista tietoa. EU:n tietosuoja-asetusta ei ole vielä tarkasteltu opettajien näkökulmasta, joten tutkimus olisi kokonaan uudesta näkökulmasta. Tutkimuksessa voisi käsitellä myös Wilmaa, joka on kodin ja koulun välinen viestintätyökalu. Wilmassa opettajat lähettävät muun muassa viestejä huoltajille ja oppilaille, tekevät tunti- ja suoritusmerkintöjä sekä käsittelevät oppilaiden pedagogisia asiakirjoja.

Lähteet

A 27.4.2016/679. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus tietosuojasta. Viitattu 7.4.2018. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>.

EU General Data Protection Regulation (GDPR): An Implementation and Compliance Guide – Second edition. 2017. Guide for implementation and compliance in GDPR. Viitattu 29.4.2018. <https://janet.finna.fi/>.

Hanninen, M., Laine, E., Rantala, K., Rusi, M. & Varhela, M. 2017. Henkilötietojen käsittely: EU-tietosuoja-asetuksen vaatimukset. Helsinki: Kauppakamari.

Henkilötietolaki 523/1999. Laki henkilötiedoista. Annettu 22.4.1999. Viim. muutos 7.8.2015. Viitattu 12.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>.

Järvinen, P. & Järvinen A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna tai opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Koskinen, I., Alasuutari, P. & Peltonen, T. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.

Koski – Opintosuoritukset ja opiskeluoikeudet kootusti yhdessä palvelussa. N.d. Opetushallituksen Koski-kehittämishanke. Viitattu 14.4.2018. <http://www.opi.fi/kehittamishankkeet/koski>.

Kunnallisten asiakirjojen säilytysajat. 2010. Kuntaliiton opetustoimen verkkojulkaisu. Helsinki: Kuntaliitto. Viitattu 29.4.2018. shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p20100317121323115.pdf.

Miinalainen, P. 2017. Suojele henkilötietojasi – suojele organisaatiosi. Artikkelit Sytyke ry:n jäsenlehdessä, 5, 3, 5-6.

Miten valmistautua EU:n tietosuoja-asetukseen? 2017. Tietosuojavaikuttetun toimiston opas. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 11.3.2018. http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaikuttettu/tietosuojavaikuttetuntoimisto/oppaat/1Em8rT7IF/Miten_valmistautua_EUn_tietosuoja-asetukseen.pdf.

Mäkisalo, T. 2017. Rekisteröidyn oikeudet uudistuvassa Euroopan Unionin tietosuoja-asetuksessa. Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutusohjelma. Viitattu 15.4.2018.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/134955/OpinnaytetyoMakisalo.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Nokipii, I. 2018. Koulusihteeri. Jyväskylän kaupunki. Haastattelu 13.4.2018.

L 884/2017. Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä. Annettu 19.12.2017. Viitattu 14.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170884>.

Perusopetus. N.d. Opetushallituksen julkaisu. Viitattu 13.4.2018. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus.

POL 1288/1999. Perusopetuslaki. Annettu 23.12.1999. Viim. muutos 11.8.2017. Viitattu 21.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L1>.

Primuksen käyttäjäoikeudet. N.d. Visman ohje käyttäjäoikeuksista. Viitattu 21.4.2018. <https://help.starsoft.fi/?q=node/1369>.

Ohjelmien hyödyntäminen koulutoimen hallinnossa. 2014. Visman ohjelmien ohje. Viitattu 14.4.2018. <https://help.starsoft.fi/?q=node/14365>.

Sulin, I. 2017. Yleinen tietosuoja-asetus. Suomen Kuntaliitto ry:n yleiskirje 14/2017. Viitattu 11.3.2018. <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2017/yleinen-tietosuoja-asetus>.

Tietosuojaa henkilötietoja käsitteleville. 2018. Arjen tietosuojaa -videokoulutus. Viitattu 14.4.2018. <https://vimeo.com/250133179/9dc258be2e>.

Tietosuojavastaavia koskevat ohjeet. 2016. Tietosuojatyöryhmän tietosuojavastaavia koskeva ohje. Viitattu 13.4.2018. http://www.tietosuoja.fi/material/attachments/tietosuojavaltuutettu/tietosuojavaltuutuntoimisto/oppaat/UvreCmOiN/Tietosuojavastaavia_koskevat_ohjeet_wp243rev01_fi.pdf.

Vehkamäki, P., Lahtinen, M. & Tamminen-Dahlman, A. 2013. Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa. Tampere: Opetushallitus. Viitattu 29.4.2018. http://www.oph.fi/download/152370_julkisuus_ja_tietosuoja_opetustoimessa.pdf.

Väisänen, T. 2015. EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja sen vaikutukset Oulun ammattikorkeakoulu Oy:ssä. Opinnäytetyö, AMK. Oulun ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutusohjelma. Viitattu 30.3.2018. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97687/Vaisanen_Taru.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Liitteet

Liite 1. Haastattelun runko

Miten aloitettiin tietosuoja-asetuksen määräyksiin valmistautuminen perusopetuksessa?

Mitä puutteita henkilötietojen käsittelyssä ilmeni valmistautuessa tietosuoja-asetukseen?

- Kouluissa
- multiPrimus-ohjelmassa

Miten näitä puutteellisia toimintatapoja muutetaan?

- Kouluissa
- multiPrimus-ohjelmassa

Miten henkilökuntaa on valmistettu tietosuoja-asetukseen?

Mitä parannusehdotuksia sinulla on tietosuojan parantamiseksi multiPrimus-ohjelmassa?

Miten rekisteröidyn henkilötietojen saanti toteutetaan perusopetuksessa?